

۹۵ سال رشد دیپلماسی علمی

یادداشت

حسین سالار آملی

قائم مقام وزیر علوم در امور بین الملل

است به ایران آمدند و خواستند با دانشگاه های ما همکاری داشته باشند. هم اکنون کشورهای اروپایی و نهادهای تحقیقاتی دنیا به دنبال ارتباط علمی با ایران هستند. تعداد تفاهنامه های امضا شده و عملکرد با دانشگاه های خارج از کشور در طول سه سال اخیر ۸۵۳ مورد بوده که از این تعداد ۳۷۶ مورد آن اجرایی شده است. برای بین المللی راه اندازی شد که وظیفه هماهنگی مابین دستگاهی و هم افزایی را بر عهده دارد و هر ۱۵ روز یکبار در وزارت علوم جلسه دارند. از دیگر دستاوردهای دیپلماسی علمی ایران با دیگر کشورهای می توان به درآمدهای علمی دانشگاه هادر پذیرش دانشجویی خارجی اشاره کرد به طور مثال دانشگاه مشهد با تمرکز بر جذب دانشجویان شیعه دیگر کشورها تنها در سال گذشته ۷ میلیارد تومان از محل ثبت نام دانشجویان بین المللی درآمد داشته است. دوتاسه برابر این میزان به اقتصاد شهر کمک شده است. همچنین دانشگاه کاشان در عرض دو سال اخیر تعداد دانشجویان خارجی خود را به ۵۱۰ نفر افزایش داده است که بیش از ۴۰۰ نفر از آنها با هزینه خود تحصیل می کنند یا دانشگاه علوم پزشکی ایران در سال جاری با ۳۲۰ دانشجو شهریه ای حدود ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار دلار درآمد داشته که چند برابر این در جامعه خرج شده و این غیر از بسترسازی توریسم درمانی برای کشور است. همچنین در سال ۹۵ تعداد پروژه های مشترک دانشگاهی مابین دانشگاه های داخل و خارج از کشور تاکنون رشد ۲۷ درصدی داشته که در مرحله اجرا قرار گرفته است. البته باید بگویم در این مدت برای دیپلماسی علمی ایران با دیگر کشورها اولویت بندی داشته ایم. اولویت اول کشورهای حوزه حضور که کشورهای مسلمان هستند که عمدتاً ایران برای آن کشورها فضای علمی فراهم می کند و برای استادان و دانشجویانشان پروژه های مشترک علمی می گذارد. دسته دیگر هم کشورهای هدف ما هستند، مثلاً ایتالیا، آلمان، فرانسه، چین و روسیه که کشورهای راهبردی برای ما محسوب می شوند و ما خواهان روابط گسترده علمی با آنها هستیم. با این حال ما در وزارت علوم بر این باوریم که از این فرصت طلایی باید نهایت استفاده را برد. در نرسستی هم که با وزیر امور خارجه و سفیران دیگر کشورها داشتیم هم اعلام کردیم که جامعه دانشگاهی به یک پتانسیل دست پیدا کرده اند که باید بیشترین بهره را از آن ببرند.

نیروی انسانی توانا، سیال و در حال حرکت است. همچون ظرفی است که کشورهای مختلف می توانند از آن برداشت کنند. هر کشوری بیشتر برداشت کند منافع ملی خود را بیشتر حفظ می کند. به همین منظور رقابت پنهانی سهمگینی در پشت روابط علمی فناوری دنیا برای توسعه منطقه فعالیت و نفوذ وجود دارد. برای حفظ منافع ملی، راهی جز حضور در این میدان نیست و افراد خط مقدم جبهه باید توسط دیگران پشتیبانی شوند. برای همین وزارت علوم در این سه سال چند هدف کلان در حوزه گسترش علم و فناوری را دنبال می کرد. هماهنگی با دیگر دستگاه ها برای اجرای اسناد بالادستی، تعیین کشورهای هدف و تمرکز فعالیت های دانشگاهی و پژوهشی با کشورهای هدف در حوزه توسعه همکاری ها، توسعه فرهنگی و زبان فارسی در دانشگاه های خارج و حضور جدی در تمامی مراحل در مجامع تصمیم ساز جهانی و طرح های بین المللی، حفظ نیروهای نخبه در داخل کشور و جذب کوتاه یا بلند مدت ایرانیان نخبه مقیم خارج از کشور از مهمترین اهداف حوزه بین الملل در این سه سال بوده است. بنابراین ما در این مدت همه توان خود را برای اجرای این مهم گذاشتیم تا دانشمندان ما بتوانند به دیپلماسی علمی و فناوری دست پیدا کنند. هم اکنون به جرات می گویم که در طول بعد از انقلاب ایران در تولید و واردات علم به اوج خود رسیده است. بر همین اساس فقط در سال گذشته حدود ۱۴۱ پروژه دانشگاهی بین ایران و کشورهای دیگر تعریف شد، البته به برجام هم بی تأثیر نبوده که بعد از برجام رفت و آمدهای علمی ایران با کشورهای دیگر ۱۵۰ درصد افزایش پیدا کرده است. حضور بیش از ۹۳ رئیس دانشگاه خارجی در ایران که بیشتر آنها هم از دانشگاه های اروپایی بودند گویای تحولات بنیادین در این حوزه است. همچنین در سال گذشته هزار و ۴۵۰ دانشمند خارجی به ایران آمدند که این در طول تاریخ همکاری های ما با کشورهای خارجی یک نقطه عطف است. در آن سو گول های تحقیقاتی بزرگ دنیا مثل مؤسسه ماکس پلانک که خود را برنده ۱۸ نوبل می دانند یا مقامات مرکز ملی تحقیقات علمی فرانسه (CNRS) که ۲۰ جایزه نوبل گرفته

و اتحادهای راهبردی میزان تعرفه بر کالاهای وارداتی سهم مربوط به واردات کالاهای فناوری پیشرفته از کل واردات درخواست کنندگان نشان تجاری بر اساس پروتکل مادرید به این ترتیب آنچه این گزارش به صراحت به آن اشاره دارد، آن است که مناسب ترین راه بهبود وضعیت نوآوری در ایران، استفاده از پتانسیل تعاملات خارجی است. به زبان دیگر با افزایش هزینه های مربوط به پژوهش و فناوری در وضعیت علم، فناوری و نوآوری تغییری جدی روی نخواهد داد. تغییر و رشد با سرعت بالا تنها و تنها از مسیر تعاملات خارجی امکان پذیر است.

۳- تغییر ادراک سیاستگذاران (بازنشستگی اجتناب ناپذیر کسانی که هیچ وقت بازنشسته نمی شوند!)
تمرکز سیاستگذاران علم، فناوری و نوآوری بر موضوع انتشارات

عکس: علی همدانی/ایران

علمی، یک حقه یا عوام فریبی نیست؛ سیاستگذاران این حوزه در کشور، فارغ از خط سیاسی و اینکه اصولگر باشند یا اصلاح طلب یا اعتدالگرا، در یک نقطه با هم مشترک هستند: ادراک محدود از علم و فناوری!

سیاستگذاری که توسعه علم و فناوری را در انتشار مقالات علمی می سنجد، یعنی توسعه علم و فناوری را فقط در همین اندازه می بیند! یعنی ادراک مشخصی نسبت به فرآیندهای خرید و فروش لیسانس، جذب سرمایه گذاری خارجی، جذب سرمایه گذاری جسورانه و... ندارد. دنیا در چهار دهه گذشته تغییر کرده است، اما سیاستگذاران ایرانی همچنان همان سیاستگذاران چهار دهه گذشته هستند، با همان افکار با همان سیاست ها و با همان دغدغه ها!

سیاستگذارانی که بازنشستگی در میان واژگان تکراری شان گم شده است؛ وضعیتی بهتر از آنچه هست ایجاد نخواهند کرد. در حالی که حوزه علم و فناوری نیازمند دیدگاه های تازه ای است؛ دیدگاهی که از میان گزینه های سیاسی انتخاب نمی شوند. مادامی که انتخاب مبنی بر رویکرد سیاسی باشد و حوزه علم و فناوری با معیارهای سیاسی مدیریت و سیاستگذاری شود؛ بهترین نتیجه همانی است که در آن هستیم.

در چهار سال گذشته ما به بهترین رتبه و جایگاهی که می توانستیم در چارچوب نگاه سیاستگذاران فعلی دست یابیم؛ دست یافتیم. انتظار دستیابی به جایگاه واقعی و نزدیک شدن به جایگاه زیر ۵۰ در جهان تنها از طریق تغییر نگاه سیاستگذاران امکان پذیر است.

این تغییر نگاه نه تنها در حوزه علم، فناوری و نوآوری اجتناب ناپذیر است؛ بلکه سیاست خارجی با اولویت مأموریت های امنیتی و سیاسی و بدون توجه به اقتصاد و نوآوری نیز نمی تواند زمینه ساز توسعه ای چشمگیر باشد. این تغییر باید در نگاه سیاست خارجی ایران و متولیان آن نیز تسری یابد.

امید است در دولت آینده این تغییر نگاه تبدیل به یک خواست جمعی و فارغ از جبهه بندی های سیاسی موجود شود. به امید روزهای نود سال آینده و تزریق نگاه های تازه در عرصه سیاستگذاری عمومی در کشور.

(Global Innovation Index (GII)

خاصی از فعالیت های بین المللی دیپلماسی علمی و فناوری ۹۲ لغایت ۱۳۹۴ - بر اساس ۱۰ شاخص مهم				
ردیف	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	
۱	۳ وزیر	۳۱ وزیر (عمدتاً به خاطر اجلاس NAM)	۸ وزیر در ایران و ۶ وزیر در کشورهای دیگر	ملاقات و حضور وزیران علوم و فناوری کشورهای مختلف در کشور
۲	۹ رئیس	۱۸ رئیس (آلمان به صورت گروهی و مابقی به صورت انفرادی)	۹۳ رئیس (اتریش، ایتالیا، ترکیه، عراق به صورت گروهی و دیگر کشورها به صورت انفرادی) به علاوه رؤسای دانشگاه های قفقاز - رؤسای دانشگاه های حاشیه دریای خزر	حضور رؤسای دانشگاه های معتبر خارجی در ایران برای توسعه همکاری ها
۳	۲۶ کشور	۲۷ کشور	۲۹ کشور	تعداد کشورهایی که کرسی زبان فارسی در آن از سوی این وزارت دایر شده است
۴	۴۴ کرسی	۴۶ کرسی	۵۰ کرسی	تعداد کرسی های زبان فارسی این وزارت در دانشگاه های مختلف دنیا
۵	-	۲۸۰۰ دانشجو	۳۰۳۰ دانشجو (تعداد ۳۳۳۴ دوره دکتری، ۵۴۱ نفر کارشناسی ارشد، ۱۵۲۷ کارشناسی و ۶۱۸ آزاد)	تعداد دانشجویان خارجی زبان فارسی در کرسی های خارج از کشور
۶	۱۷ پروژه (عمدتاً جندی شاپور)	۲۷ پروژه (عمدتاً جندی شاپور ایرانیان مقیم خارج)	۱۴ پروژه (عمدتاً جندی شاپور - ایگارد و ایرانیان مقیم خارج)	تعداد پروژه های مشترک تعریف شده مابین دانشگاه های داخل و خارج از کشور
۷	۲۴۶ نفر استاد	۲۶۹ نفر استاد	۳۵۴ نفر استاد	بهره گیری از توان ایرانیان نخبه خارج از کشور در سمینارها و دوره های آموزشی
۸	۱۱۷ نفر استاد	۴۴۰ نفر استاد	۴۹۸ نفر استاد	شرکت اعضای هیات علمی جهت ارائه مقاله در کنفرانس ها
۹	۷۶۰ نفر استاد	۱۳۴۷ نفر استاد	۱۴۴۸ نفر استاد	حضور اساتید خارجی جهت تدریس، تحقیق و شرکت در کارگاه های آموزشی و رویدادهای علمی
۱۰	۱۴ فرصت	۴۱ فرصت	۴۱ فرصت	استفاده اعضای هیات علمی دانشگاه ها و مراکز علمی از فرصت مطالعاتی

اجتماعی

www.iran-newspaper.com